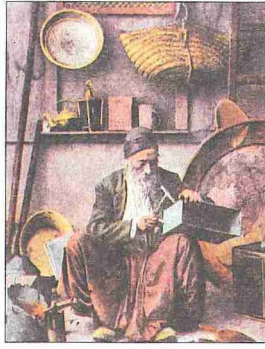

Lonca kelimesi ikinci olarak "teşkilâtlanmış esnaf" mânasına gelir. Bu anlam ilk kullanılışındaki anlamının boyutlarını hayli genişletmiştir. Nitekim doğramacı esnafına dair bir belgede, bunların kendi esnaf birlikleriyle ilgili düzenlemeleri yapma ve her türlü kararı alıp yürütebilme gibi işlerin halli için söz konusu esnaf birliğinin bütün üyelerinin toplanmasının zor olduğu belirtilerek bu görevi yerine getirmek üzere içlerinden doğramacı esnafının nizamını iyi bilen ve uygulayabilecek yetenekte olan eski ve tecrübeli ustalardan yirmi iki kişiyi lonca ustası olarak seçtikleri ifade edilmektedir. Kadı tarafından onaylanan, lonca ustası denilen ustalar doğramacı esnafının herhangi bir ustasından farklıdır. Bu farklılık lonca ustalarının doğramacı esnafı birliğiyle ilgili her hususu görüşme, karara bağlama ve yürütme yetkilerine sahip olmasından kaynaklanır. Böylece esnaf, bu tür fonksiyonların kurumlaşmasıyla mevcut esnaf birliğini güçlendirerek teşkilâtli faaliyette bulunabilmek yönünde önemli bir adım atmış oluyordu. Belgede, teşkilâtli faaliyette bulunmak ve birliği sürdürülebilmek için gerekli fonksiyonların tamamı lonca kelimesiyle açıklanmaktadır. Bu anlamda lonca teriminden hareketle belirtilen fonksiyonları ifa etmeyi üstlenenler de lonca ustası olarak tanımlanmıştır. Böylece lonca terimi, hem esnaf birliğini hem de teşkilâtlanmış esnafı ifade eder bir anlam genişliği kazanmış oluyordu. Çünkü teşkilâtlanmamış bir esnaf zümresi için esnaf birlikleriyle ilgili fonksiyonların icra edildiği özel bir yere ihtiyaç yoktu. Başka bir deyişle ancak teşkilâtlanmış esnaf birlikleri için lonca söz konusuydu. Esnafı ilgili olarak loncadan bahsedilen belgelerin tamamında esnaf birlikleriyle ilgili kaide ve nizamları da görmek mümkündür. XVIII. yüzyıldan önce de esnaf birliklerinin

Tenekeci
(İstanbul
Belediyesi
Atatürk
Kitaplığı
kartpostal
koleksiyonu)

çeşitli faaliyetlerini sürdürdükleri yerler vardı, fakat teşkilâtlanmış esnafa ait bu yerler lonca kelimesiyle ifade edilmiyor-du.

Bazı araştırmacılar lonca terimiyle gedikli esnafı kastederler ve bunlar için "loncalanmış esnaf" veya lonca tabirini kullanırlar. Ancak belgelerde lonca ve gedik terimleri hiçbir zaman birbirinin yerine kullanılmamıştır. Esnaf birliği hem geldiği olmayan hem de gedikli esnaf gruplarının tamamını ifade etmektedir. Bu karışıklık esnaf birliği, lonca ve gedik terimlerinin birbirleriyle iç içe girmiş olmasından kaynaklanmaktadır (ayrıca bk. **ESNAF; GEDİK**).

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *Atık Şikâyet Defteri*, nr. 22, s. 111, hk. 722; *İstanbul Kadılığı Şer'iyye Sicilleri*, nr. 65, vr. 142^{a-b}; nr. 91, vr. 22^{a-b}; nr. 135, vr. 43^a; *1176 Tarihli Esnaf Defteri*, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. B. 10, s. 18; Süleyman Sûdî, *Defter-i Muktesid*, İstanbul 1307, s. 161; *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, I, 575 vd.; Ahmet Refik [Altınay], *On Altıncı Asırda İstanbul Hayatı*, İstanbul 1935, s. 133; Ekrem Hakkı Ayverdi, *Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri*, Ankara 1958, s. 65-66; Suraiya Faroqhi, *Towns and Townsmen of Ottoman Anatolia*, Cambridge 1984, s. 156 vd.; Mübahat Kütükoğlu, "Osmanlı Esnafında Oto-Kontrol Müessesesi", *Ahilik ve Esnaf*, İstanbul 1986, s. 55-77; H. Gerber, *Economy and Society in an Ottoman City: Bursa 1600-1700*, Jerusalem 1988, s. 49; *İstanbul Ticaret Tarihi I* (haz. Ahmet Kal'a v.dğr.), İstanbul 1997, tür.yer.; *İstanbul Ahkâm Defterleri: İstanbul Esnaf Tarihi I* (haz. Ahmet Kal'a v.dğr.), İstanbul 1997, s. 380; a.e. II, İstanbul 1998, s. 402, 403; *İstanbul Esnaf Birlikleri ve Nizamları I* (haz. Ahmet Kal'a), İstanbul 1998, tür.yer.

AHMET KAL'A

LONDRA ANTLAŞMASI

Mısır meselesi dolayısıyla Osmanlı Devleti ile İngiltere, Avusturya, Prusya ve Rusya arasında Londra'da 15 Temmuz 1840'ta akdedilen mukavelenâme (bk. KAVALLI MEHMED ALİ PAŞA).

LORIMER, John Gordon

(1870-1914)

İngiliz şarkiyatçısı.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. İngiliz-Hindistan hükümetine bağlı olarak Basra körfezi bölgesinde çeşitli diplomatik görevlerde bulundu; 1909-1913 yılları arasında Bağdat konsolosu idi. XX. yüzyılın başlarında Irak'ın Bağdat, Basra, Musul, Kerkük gibi şehirlerinde çok tanınmış bir kişiydi ve Musul Valisi Tâhir Paşa, Kerkük mutasarrıfı Avnullah Bey, Bağdat Valisi Ali Rızâ Bey gibi Osmanlı görevlileriyle yakın dostluk kurmuştu. 1913 yılında Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında imzalanan, ancak yürürlüğe girmeyen, bölgedeki İngiliz haklarıyla ilgili antlaşma ve yine İngilizler'in 1914'te bölgedeki petrol araştırmaları için Almanlar'la imzaladıkları Anglo-German Convention Antlaşması onun katkılarıyla gerçekleşmişti. Âni ölümü İngilizler kadar Türkler'i de üzmüştür.

Lorimer âbidevî eseri *Gazetteer of the Persian Gulf, Oman and Central Arabia*'yı (I-VIII, Calcutta 1908-1915), Dışişleri Bakanlığı ile gizli servise bağlı olarak Basra körfezinin başlıca şehirleri arasında sık sık gidip geldiği yıllarda Lord Curzon'un emriyle yazmaya başladı (1903). İngiliz arşivlerinden faydalanılarak ortaya konulan eser coğrafya ve tarih bölümlerinden oluşmakta, bu iki ilim dalının yanında bölge üzerine yapılacak sosyolojik ve istatistik çalışmalar için de önemli bir kaynak teşkil etmektedir. H. V. Winstone, *Captain Shakespear. A Portrait* (London 1976) adlı kitabında Lorimer'in eserini Orta ve Doğu Arabistan'la ilgili ihmale uğramış en ayrıntılı bilgileri dahi içeren çok önemli bir kaynak olarak tanımlar. Âl-i Suûd, Âl-i Mübârek, Âl-i Bû Saîdî, Âl-i Sâni, Âl-i Halife gibi o dönemden beri bölgenin yönetiminde söz sahibi olan ailelere ve aralarında gelişen tarihî olaylara dair bilgileri içeren coğrafya bölümü 1908 yılında Hindistan hükümeti tarafından Kalkûta'da çok az sayıda bastırıldı; eserin bölge tarihini anlatan ikinci bölümü yazarın ölümünden sonra 1915 yılında L. Birdwood tarafından yayımlandı. 1500'lü yıllardan başlayan bilgiler 1907 yılına kadar gelişen olayları kapsar. 4693 sayfadan oluşan kitabın İngilizce orijinali iki ana bölüm ve sekiz cilt halinde piyasaya çıkarılmıştır. Eser, daha

Muhallebiciler (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı kartpostal koleksiyonu)

sonra Katar Devlet Başkanı Emîr Halife b. Hamed Âl-i Sâni'nin emir ve desteğiyle bir heyet tarafından *Delilü'l-Halîc* adı altında Arapça'ya çevrildi. Bu tercüme de orijinali gibi coğrafya ve tarih olarak iki ana bölüm halinde ve yedişer ciltten toplam on dört cilt olarak basılmıştır. Kitapta geçen yer ve kabile isimleri Arapça tercümede daha kolay anlaşılmaktadır. Eser özellikle bölgedeki Osmanlı tarihinin son dönemi için büyük önem taşımaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

S. H. Longrigg, *Irak 1900 to 1950*, Oxford 1953, s. 50, 61, 68; W. Phillips, *Oman: A History*, Beyrut 1971, s. 59; H. V. Winstone, *Captain Shakespear: A Portrait*, London 1976; J. B. Anthony, *Sultanate of Oman and the Emirates of Eastern Arabia*, Metuchen 1976, s. 58.

MUSTAFA L. BİLGE

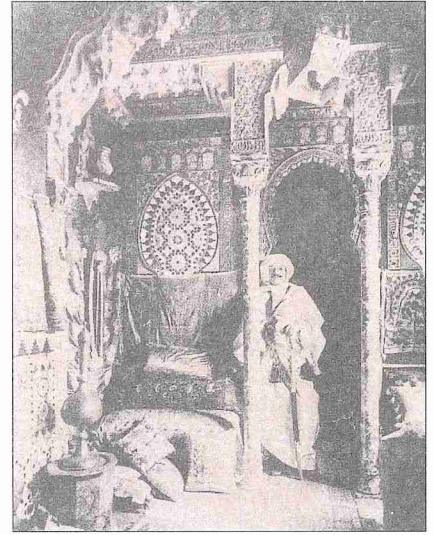
LOTİ, Pierre (1850-1923)

Türk dostu olmasıyla ünlü
Fransız roman ve oyun yazarı.

14 Ocak 1850'de Rochefort'da doğdu; asıl adı Louis Marie Julien Viaud olup Protestan bir ailenin çocuğudur. 1867'de denizcilik okuluna girdi ve 1869'da eğitim gemisinde göreve başladı. 1870'te gemisinin İzmir'e uğramasıyla Türkler'i tanıdı; bu olay onu defalarca Türkiye'ye gelmeye ve uzun süreler burada ikamet etmeye yöneltti (aş. bk.). 1872'de Tahiti'yi ziyareti sırasında kendisine takılan ve bir Pasifik çiçeğinin adı olan Loti'yi çok sevdi ve o tarihten itibaren eserlerinde bu adı kullandı. Senegal'i ve diğer Afrika ülkelerini gezdi. 1881'de yüzbâşı oldu; sömürgeciliğe karşı baş gösteren isyanları bastırmak üzere Uzakdoğu'ya gönderilen Avrupa donanmasında görev aldı. 1910'da emekliye ayrıldı, fakat I. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine yeniden göreve çağrıldı. Savaştan sonra sadece yazılarıyla ilgilendi.

1920 yılı sonlarında felç geçirdi. 10 Haziran 1923'te Hendaye'de öldü; cenazesine Türkiye adına Avrupa Türk Basın Bürosu Müdürü Ahmed İhsan (Tokgöz) katıldı. Türkiye'de Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde hem hükümet hem halk düzeyinde büyük bir sempati gören Pierre Loti, edebiyattaki başarıları dolayısıyla 1891'de Fransız Akademisi üyeliğine seçilip 1921'de Legion d'Honneur nişanıyla ödüllendirilmiş, ancak asıl şöhretini olumlu ve olumsuz eleştirilere yol açan Doğu hayranlığının çok ötesindeki Türk dostluğundan kazanmıştır.

1876'da Selânik Limanı'na gelen Loti burada iki buçuk ay kaldı ve zaman zaman müslüman mahallelerinde gezintiler yaptı. Daha sonra II. Abdülhamid'in kılıç kuşanma merasimi sırasında (Eylül 1876) ilk defa gördüğü İstanbul'a gitti ve burada on altı ayını geçirdi. 1879'da yazar adını vermeden yayımladığı *Aziyade* adlı romanı bu ilk seyahatin ürünüdür. 1887'de ikinci defa İstanbul'a gelen Loti ilk romanının devamı sayılabilecek nitelikteki *Fantôme d'orient*'i, 1890'da üçüncü defa geldiğinde ise *L'exilée* adlı kitabında yer verdiği "Constantinople en 1890"ı yazdı. Mayıs 1894'e rastlayan dördüncü gelişinde 28-31 Mayıs günlerini Bursa'da geçirdi ve muhtemelen bu sırada vilâyet mektupçusu Süleyman Nazif'le tanıştı. *Le Galilée* adlı kitabındaki "La Mosquée Verte" parçası Bursa'ya yaptığı bu gezinin izlenimlerini yansıtır. 1898'de yayımlanan *Figures et choses qui passent*'de yer alan "Le passage de sultan"da II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndan cuma selâmlığı için Hamidiye Camii'ne gidişini ve dönüşünü anlatmaktadır. Le Vautour adlı geminin kaptanı olarak 1903'teki beşinci ziyaretinde, mürettebat arasında henüz genç bir subay olan ve birçok yönüyle kendisine benzeyen Türk dostu yazar Claude Farrère de bulunuyordu. Loti İstanbul'da bu defa yirmi ay kadar kaldı. Onun 220.000 nüsha basılarak o yılların en çok okunan kitapları arasına giren *Les désenchantées* adlı ünlü romanı büyük ölçüde bu ikametindeki gözlem ve izlenimlerine dayanmaktadır. Pierre Loti'nin şehirde dolaşmak üzere her karaya çıkışında başına mutlaka fes giydiği ve gemi mürettebatının da kendisine "paşa" diye hitap ettiği söylenir. Yine bu gelişinde Türkçe öğrenmeye teşebbüs ettiği ve özel izinle şehremâneti kâtiplerinden Zeki Mugâmiz'den dersler aldığı bilinmektedir. Ağustos 1910'da İstanbul'a altıncı defa gelen Loti, bu se-

Pierre Loti Şark kıyafetinde

yahatinde bir süre Kandilli'de Ostorog yalısında misafir olarak kaldıktan sonra Divanyolu'nda Atık Ali Paşa Camii karşısındaki bir evi kiraladı ve bir ay süreyle burada oturdu; daha sonra da Fransız konsolosunun Ortaköy Camii'ne bakan bahçeli evine geçti. Son olarak Ağustos 1913'te İstanbul'a geldiğinde Trablusgarp ve Balkan savaşları sırasında yayımladığı, Türkler'i müdafaa eden eserleri ve Batı dünyasında sergilediği Türk dostu davranışları dolayısıyla büyük bir merasimle karşılandı ve devrin padişahı Sultan Mehmed Reşad kendisini saraya kabul ederek bir görüşme yaptı. Loti bu gelişinde, Şehremâneti ve Müdâfaa-i Milliyye Cemiyeti tarafından Çarşamba'da Fethiye Camii yakınlarında kendisine tahsis edilen bir konakta kaldı. O yıl yayımlanan *La Turquie agonisante* adlı eseri *Can Çekişen Türkiye* adıyla aynı yıl Türkçe'ye çevrildi.

Pierre Loti, Trablusgarp ve Balkan savaşları sırasında ve özellikle Ermeni meselesi, Sevr Antlaşması gibi konularda sözleri ve yazılarıyla açıkça Türkler'i müdafaadan çekinmedi. Balkan Savaşı sırasında ve sonrasında Avrupa'nın aldığı Haçlı tavrı karşısında Türkler'i savunmak için *La Turquie agonisante*, *La grande barbarie*, *Les massacres d'Arménie*, *La mort de notre cher France en orient* ve *Suprêmes visions d'orient* adlı eserlerini yayımladı. I. Dünya Savaşı arefesinde Bâbü'lî'ye bir mektup yazarak Batılı-

Pierre Loti